

Avbyttarringen – till fördel för alla

En välbekant avbytare på en välbekant gård

Lantbruksföretagarnas pensionsanstalt

Avbytarring

Med avbytarring avses ett frivilligt samarbete mellan kreatursföretagare för att ordna avbytarservice. Syftet med ringen är att ordna avbytarservice för de gårdar som hör till ringen. Man kommer överens om avbytare för ringen och de sköter sedan i huvudsak avbytartjänsterna på gårdarna i ringen. Vid de möten som ringen håller avtalas om semestertrarna på ringens gårdar för en viss tid framåt.

I en avbytarring betonas företagarnas vilja till frivilligt samarbete och egna initiativ. Där understryks även att företagarna, avbytarna och semesterförvaltningen förbinder sig att utveckla avbytartjänsternas kvalitet.

Den grundläggande verksamhetsprincipen för en avbytarring kan tillämpas även på gårdar som själva ordnar sina avbytartjänster. Det är då antingen avbytarringen eller någon av gårdarna i ringen som är avbytarens arbetsgivare.

Erfarenheterna av avbytarringar visar att ringarna är ett förnuftigt och praktiskt alternativ när det gäller att ordna avbytarservice.

För avbytaren uppstår en trygg arbetsplats inte av en slump. Det är arbetsgivaren, avbytaren och lantbruksföretagaren som tillsammans gör den trygg. Arbetsgivaren handleder och svarar för skyddsutrustningen. Lantbruksföretagaren ser till att arbetsförhållandena och maskinerna uppfyller de krav arbetarskyddet ställer. Företagaren instruerar likaså avbytaren innan arbetet inleds. Avbytaren skall följa de anvisningar han/hon har fått.

I broschyren behandlas i huvudsak avbytarringar som omfattas av den kommunala avbytarservicen. Avbytarna i ringen står då i arbetsförhållande till kommunen.

Att en avbytarring bildas innebär inte att arbetsgivarens arbetsledarskyldighet och -ansvar skulle ändras eller upphävas.

*"Jag skulle aldrig byta.
Det är bra att det är samma
bekanta och trygga avbytare,
som vi alla vant oss vid.*

*Avbytaren har naturligtvis vant
sig vid gårdens rutiner och vi litar
på en person, som känner till
de arbeten vi har."*

Gårdarna i avbytarringen

Till ringen kan höra sådana lantbruksföretagare som har rätt till semester och/eller vikariehjälp enligt lagen om avbytarservice. En avbytarring kan bildas bland gårdar som antingen anlitar den kommunala avbytarservicen eller själva ordnar sina avbytartjänster. Att höra till en ring är frivilligt och genom ömsesidigt samarbete i den främjas ordnandet av avbytarservice.

En semestersekreterare berättar

De flesta av gårdarna i våra ringar är mjölkgårdar. För närvarande finns det bara två ringar med enbart svingårdar och avbytarna i dem har specialiserat sig på svinsidan. Man kan säga att de är superprofessionella när det gäller svinskötsel. Avbytaren måste kunna alla arbeten i svinhuset, såväl automatik, insemination (några avbytare har tillstånd) som de arbeten som förekommer i mera manuellt fungerande svinhus. Utbildningen har i huvudsak skett på företagarnas försorg på gårdarna, men arbetsgivaren har svarat för kompletterande utbildning för att upprätthålla yrkesskickligheten.

Sex av ringarna har blandade produktionsinriktningar, dvs. i ringen finns såväl mjölk- som svingårdar. Någon enstaka köttgård torde också finnas bland dem.

I dessa ringar understryks att avbytarna måste behärska flera olika produktionsinriktningar. Det här är vår lokala enhets sätt att ordna avbytartjänsterna smidigt och kundorienterat i nära samarbete med företagarna. Att utveckla ringverksamheten till vad den är i dag har krävt ett långsiktigt arbete under flera år. Det har gällt att få företagarna att binda sig till gemensamma spelregler och förstå samarbetets betydelse. Likaså har det varit fråga om att

engagera arbetsledningen i saken. Avbytarringarna fungerar inte utan styrning från arbetsledningens sida.

"Vi har kunnat åka i väg lugna till sinnes, eftersom avbytaren är bekant, vi vet att hon skött allting förut, vi behöver inte stanna kvar och instruera henne."

"Naturligtvis skulle det kännas ganska otryggt om vi inte hade avbytare. Men alla i gruppen är nog ganska flexibla, vi är ju företagare i samma bransch."

Hur fungerar avbytarringen

Avbytarringen har som mål att trygga tillgången till avbytare så att avbytarservice kan ordnas jämlikt och fullt ut för alla semester- och/eller vikariehjälsberättigade lantbruksföretagare i ringen.

Med avbytarservice avses semester, vikariehjälp och avgiftsbelagd avbytarhjälp som baserar sig på lagen om avbytarservice. Subventionerad avgiftsbelagd avbytarhjälp för högst 120 timmar och avgiftsbelagd avbytarhjälp mot full ersättning ordnas, om det anses ändamålsenligt med tanke på ringens verksamhet och varken hindrar eller äventyrar annan avbytarservice som den lokala enheten ordnar.

Verksamheten underlyder den lokala avbytarserviceförvaltningen. I samarbetet mellan ringen och semesterförvaltningen tillämpas avbytarservicelagstiftningen på verksamheten liksom även andra beslut, föreskrifter och anvisningar som gäller avbytarservice. Ansvarspersonen i den lokala enheten beslutar om rätt till semester och vikariehjälp samt om lämnade av avgiftsbelagd avbytarhjälp.

"Andra sparar sina semestrar och använder dem inte, men jag har nog tillåtit mig att hålla ledigt eftersom jag har så mycket arbete. Jag använder också så mycket avgiftsbelagd hjälp jag kan få, därför är det viktigt att ringen inte blir för stor."

Hur bildas en avbytarring

En avbytarring kan bildas områdes- eller byavis. En ring kan även bildas av gårdar med samma produktionsinriktning, om det anses vara till fördel.

Strävan är att antalet företagare i ringen hålls på en sådan nivå att de avbytare som arbetar i ringen kan klara av sina uppgifter på ett smidigt och ändamålsenligt sätt. Ringarnas storlek kan variera beroende på totalantalet semesterdagar för gårdarna i ringen, arbetsmängden på gårdarna och deras villighet att anlita avgiftsbelagd avbytarhjälp.

Det kan finnas en eller flera avbytare i ringen. De står i arbetsförhållande till den lokala enheten, eller till ringen, om det är fråga om gårdar som själva ordnar sina avbyttjänster. Antalet avbytare bör anpassas utifrån avbyttarnas och de enskilda gårdarnas behov. Semesterförvaltningen leder och styr ringens verksamhet.

Avbytare till ringen

En avbytare som redan står i arbetsförhållande till den lokala enheten kan anvisas ringen, förutsatt att enheten säkerställer att semesterrättigheterna för de lantbruksföretagare som står utanför ringen också kan tillgodoses. Om den lokala enheten inte kan anvisa ringen någon avbytare, försöker företagarna i ringen i samråd med semesterförvaltningen och olika lantbruksföretagarorganisationer finna en avbyttarkandidat.

De avbytare som anvisas för att ordna avbyttarservicen står i arbetsförhållande till den lokala enheten. Kommunen berörs då av de rättigheter och skyldigheter som ansluter sig till ett arbetsförhållande.

De gårdar som själva sköter sina avbyttjänster avlönar själva en avbytare eller köper tjänsterna av ett avbyttarserviceföretag eller en yrkesutövare.

Om ringen omfattas av den kommunala avbyttarservicen försöker den lokala enheten ordna en vikarie för ringens egen avbytare, om denne insjuknar eller får annat hinder. Om den lokala enheten inte lyckas anvisa avbytare kan företagarna i ringen föreslå en egen s.k. reservavbytare, som ingår ett temporärt arbetsavtal med den lokala enheten för den tid avbyttjänsten pågår.

Redan då avbytare väljs till ringen beaktar semesterförvaltningen i sin planering avbyttarens färdigheter och kompetens att klara av de arbetsuppgifter som avbyttjänsten kräver. I syfte att utveckla ringens verksamhet gör semesterförvaltningen upp en personlig utbildningsplan för avbyttaren, där man beaktar avbyttarens yrkesskicklighet, gårdarnas mekaniseringsgrad, typ av kreatur och responsen från gårdarna.

"Nog krävs det yrkesskicklighet av en avbytare. Man måste veta mycket om djuren. Om suggor, grisningar, semineringar, assisterande och annat. Och suggorna skall ganska ofta också medicineras. Om det mitt i allt händer smågrisarna någonting är det ofta något akut, diarréer och andra sjukdomar, de kan ju stryka med på bara någon dag."

Avbytarriens möten

Vid företagarnas gemensamma ringmöten kommer man överens om frågor som har att göra med hur verksamheten i ringen skall ordnas. Företagarna i ringen kan inom sig välja en kontaktperson, som fungerar som länk mellan dem och semesterförvaltningen. Kontaktpersonen är även aktiv när det gäller att utveckla ringens verksamhet och ordna möten. Ansvarspersonen, ledande avbytaren eller ringens kontaktperson kan vara den person som kallar till ringmöte. Kallelse till möte sker skriftligen eller på annat tillförlitligt sätt.

När en avbytarri bildas bör man skilja mellan verksamheten i en ring som består av företagare som själva ordnar sina avbytarjänster och verksamheten i en ring som omfattas av den kommunala avbytar servicen. Om kommunal avbytare anlitas skall semesterförvaltningen sörja för arbetsledning, avbytarens arbetslistor och ledningen av ringen. I en ring där företagarna själva ordnar sina avbytarjänster skall däremot företagarna själva svara för arbetsledning och planera semestrarna med beaktande av de dagliga avbytaruppgifter som semesterförvaltningen har fastställt.

Det är bra att i samband med ett ringmöte grundligt gå igenom avbytarens ställning som kommunal arbetstagare. Avbytare är underställd sin egen arbetsledning, som gör upp arbetsturlistan och likaså kommer överens med avbytare om eventuella ändringar i den. Om företagarna har behov av att avvika från den semesterplan som gjorts upp vid ringens möte skall de alltid ta kontakt med semesterförvaltningen.

Kommunen är avbytarens arbetsgivare och kan därför förplikta avbytare att också arbeta på andra gårdar. Om ringen sysselsätter avbytare på heltid är det inte önskvärt att förordna avbytare till andra gårdar utan att höra gårdarna i ringen.

"Vi dricker alltid kaffe först. Ledande avbytare informerar om kommande ändringar. Vi går igenom dem och repeterar trots att informationen också kommer skriftligen. Ringen håller möte tre gånger per år. Man behöver inte veta hela året på förhand. Jag tycker att det är ett mycket smidigt system. Nu hölls möte mitt i tröskningen, och inte en enda karl var med."

Kommer överens om avbyttjänsterna

Vid ringens möten kan lantbruksföretagarna komma överens om turordningen för sina inbördes avbyttjänster under en viss tid. Avbytarens önskemål om lediga dagar beaktas också. Utgående från företagarnas och ringens avbytares förslag utarbetar sedan ansvarspersonen eller ledande avbytare den egentliga planen över avbyttjänsterna.

I planen över företagarnas avbyttjänster beaktas objektivt de enskilda företagarnas önskemål om tidpunkten för semester och förutsägbar vikariehjälp. Vid ringens möte avtalas om företagarnas semestertidpunkter för minst tre månader åt gången, men nog gärna för ett halvt år framåt.

När man avtalar om semesterturerna måste man kunna beakta de andra företagarna i ringen. Likaså måste man beakta avbytarens semester och övriga fritid. När det gäller populära respektive mindre efterfrågade semestertidpunkter måste man turas om så att det blir rättvist för alla. Vid behov kan man också bli tvungen att planera sin egen semestertidpunkt utifrån ringens och inte sina egna planer.

"Om det är något akut, någon har blivit sjuk och man har inte fått någon annan i stället. Och om vi haft semester men inte varit på väg någonstans, så har vi nog avstått från vårt i en sådan nödsituation. Vikariehjälp hör ju inte till vår ring. Avbytarens arbetsdagar fylls nog ganska bra av våra semestrar och den avgiftsbelagda avbyttjänsten."

Avbytarens arbetsplan

Med de av företagarna föreslagna avbyttjänsterna som grund gör arbetsledningen upp en arbetsplan för avbyttarna i ringen. Arbetsturlistorna måste följa arbetstidslagen och det kommunala kollektivavtalet.

Tystnadsplikt

Vid ringens möte kan det komma upp frågor som är sekretessbelagda. Företrädarna för semesterförvaltningen och avbyttarna har redan på grund av sin ställning tystnadsplikt. Därför är det bra att vid ett ringmöte diskutera på vilket vis man skall ta hänsyn till att egna och andras ärenden avslöjas för alla företagare i ringen.

Samarbete

Också annat samarbete mellan gårdarna i ringen kan komma i gång. Vid de gemensamma träffarna kan man utbyta idéer om yrkesmässiga frågor, utvecklingen av gården mm. Ringmötena erbjuder möjlighet att träffa andra odlare och få stöd för de bekymmer man har som företagare också när det gäller den psykiska sidan. Ett gott samarbete ger även ekonomisk nytta, till exempel via maskinsamarbete, gemensamma anskaffningar, expertråd samt hjälp när det gäller att orka i arbetet.

Företagarna i ringen har också möjlighet att sinsemellan komma överens om att ge varandra tillfällig arbets- eller nödhjälp. I händelse av krissituationer är det bra att ha färdiga planer på vilken hjälp man kan få och av vem. Hjälptjänst vid tillfälliga arbetstoppar kan också stå att finna på granngårdarna exempelvis i form av bytesarbete.

För att ringens verksamhet skall lyckas är det av stor betydelse hur yrkeskunnig avbytaren är och hur han/hon förhåller sig till företagarna i ringen. Lika stor betydelse har också företagarnas inställning till avbytaren. Om parterna accepterar varandra och har yrkesmässig respekt för varandra skapas en god grund för hur verksamheten kan genomföras på ett smidigt sätt där alla parter beaktas. Erfarenheterna har visat att det på grund av att "man blir alltför bekanta med varandra" med tiden finns risk för att man glömmer bort det faktum att kommunen i egenskap av avbytarens arbetsgivare alltid är den som fastställer avbytarens arbetstider och lediga dagar. Gården och avbytaren kan inte avtala om dem och inte heller ändra en redan fastställd arbetstidsplan. De föreskrifter och avtal som berör en arbetstages arbetstid och arbetarskydd tillämpas alltid även på avbytaren i en ring.

På sin lediga dag kan en avbytare i en kommunal ring utföra avbytaruppgifter bara genom att avtala därom med sin arbetsgivare/semesterförvaltningen. En avbytare som en lång tid arbetat på samma gårdar måste vara särskilt noga med att under inga omständigheter glömma bort sin tystnadsplikt. En yrkeskunnig avbytare kan säga nej och sköta sitt arbete som ett arbete och hålla en viss distans.

"Avbytaren är också flexibel. Det är ömsesidigt. Ledande avbytaren ser till att avbytaren inte får för mycket jobb. Vi tycks ha en ganska gemytlig ring. Personkemin spelar nog en stor roll, allt fungerar bra om alla är ungefär likadana."

Fördelarna med en avbytarring

Med hjälp av ringverksamheten kan den lokala enheten

- ordna avbytarservicen mera effektivt
- utveckla samarbetet mellan avbytarförvaltningen, företagarna och avbyterna
- ge avbyterna effektivare utbildning.

Med tanke på de företagare som får avbytar-service kan verksamheten

- underlätta tillgången till avbytare för semester och vikariehjälp
- uppmuntra företagarna till egna initiativ
- säkerställa att tjänsterna utförs av en avbytare som känner till och kan arbetena på gården
- öka samarbetet och förtroendet mellan företagarna och avbyterna samt företagarnas möjligheter att frigöra sig från gårdsrutinerna.

Ur avbyternas synvinkel kan verksamheten dessutom

- göra arbetet mera meningsfullt och minska belastningen i det
- öka förtroendet och arbetets status
- ge möjlighet att utveckla yrkesskickligheten när det gäller arbetsuppgifterna på gårdarna i ringen
- förbättra arbetarskyddet
- öka säkerheten i arbetet i en välbekant arbetsmiljö.

"Man har inte alltid energi att komma i väg härifrån trots att det nog vore bra. Men alltid är det ju ändå semester när man inte måste stiga upp på morgonen. Jag tror nog att alla fått semester när de behövt. Under barnens höst- och sportlov har vi sedan turats om."

Verksamhetsprinciper för en avbytarring

För att verksamheten i en avbytarring skall lyckas förutsätts att den har verksamhetsprinciper, som enhälligt godkänts av företagarna, avbytarna och semesterförvaltningen. I samband med att ringen bildas kan man tillsammans komma överens om verksamhetsprinciperna.

De verksamhetsprinciper som presenteras i broschyren är bara förslag. De kan ändras och tillämpas utifrån de lokala förhållandena och behoven, dock inom ramen för de bestämmelser och föreskrifter som gäller avbytarservice och avbytare.

Verksamheten bör vara flexibel och om situationen förändras bör det vara möjligt att ändra reglerna genom gemensamma beslut. Det är skäl att minnas att det alltid tar sin lilla tid att lära sig gemensamma spelregler

Modell för verksamhetsprinciper för en avbytarring

Lokal enhet

Avbytarringens nummer

1. SYFTET MED VERKSAMHETEN

Syftet med avbytarringen är att främja ordnandet av avbytarservice för de semesterberättigade företagarna i ringen.

2. SEMESTERBERÄTTIGADE LANTBRUKSFÖRETAGARE I RINGEN

Nedannämnda gårdar och de till avbytarservice berättigade företagarna på dem hör till ringen.

3. AVBYTARE

Avbytarna står i arbetsavtalsförhållande till kommunen och lyder under dess arbetsledning. En ring med företagare som själva ordnar sina avbytartjänster avlönar själv sin avbytare eller köper tjänsterna av en avbytarföretagare eller ett avbytarföretag.

4. HUR AVBYTARSERVICE ORDNAS

Med hjälp av ringen strävar man efter att trygga avbytarservice vid såväl semester som vikariehjälp. Enligt överenskommelse kan avgiftsbelagd avbytarhjälp också ordnas.

5. TURORDNING FÖR AVBYTARTJÄNSTER

Vid ringens möten kommer företagarna överens om turordningen för sina inbördes avbytartjänster för minst tre månader åt gången. Utgående från de semester-

berättigade företagarnas och ringens avbytars förslag utarbetar sedan ansvarspersonen eller ledande avbytaren den egentliga planen över avbyttjänsterna. I planen över företagarnas avbyttjänster beaktas objektivt de enskilda företagarnas önskemål om tidpunkten för semester och förutsägbar vikariehjälp. Planen (exempelvis utskrift av planerade avbyttjänster gårdsvis) ges avbyttarna, företagarna och ansvarspersonen för kännedom. Ett byte av avbyttjänstturer företagarna emellan kan också komma i fråga, men bara med avbyttarförvaltningens samtycke.

6. AVBYTTARRINGENS ORGANISATION

Lagstiftningen om avbyttarservice för lantbruksföretagare samt andra beslut, föreskrifter och anvisningar om avbyttarservice tillämpas på verksamheten. Ansvarspersonen i den lokala enheten fattar beslut i ärenden som gäller rätt till semester och vikariehjälp.

Företagarna i ringen kan inom sig välja en kontaktperson, som fungerar som länk mellan dem och semesterförvaltningen. Kontaktpersonen är även aktiv när det gäller att utveckla ringens verksamhet och ordna möten.

Ringens avbytars arbetsgivare kommer överens med avbytaren om eventuella ändringar i avbyttarens arbetsturlista. Om det uppstår behov av ändringar skall företagarna därför kontakta semesterförvaltningen.

7. UTTRÄDE UR RINGEN

Företagarna kan utträda ur ringen. Anmälan om utträde skall göras innan planen över avbyttjänsterna fastställs eller i övriga fall med c. fyra veckors varsel.

8. GODKÄNNANDE AV VERKSAMHETSPRINCIPERNA

De semesterberättigade företagarna i ringen godkänner ovannämnda verksamhetsprinciper.

9. MÖTESPROMEMORIA

Företräddaren för avbyttarförvaltningen uppgör en kort promemoria över varje ringmöte.

10. PLAN ÖVER AVBYTTARENS ARBETSTURER

Semesterförvaltningen gör upp planen över avbyttarens arbetsturer och säkerställer att den överensstämmer med kollektivavtalet.

11. DISPENS

Vid behov har semesterförvaltningen möjlighet att sysselsätta avbytaren även utanför ringen. Vid behov kan semesterförvaltningen också anvisa ringen en avbyttare som inte hör till ringen, dock så att arrangemanget inte stör redan överenskomna avbyttjänster i ringen. Företagarna bör även höras innan ändringar i listan över avbyttjänster görs.

"Den här Mats kom med i bilden när jag blev moderskapsledig andra gången och det var omöjligt att få avbytare för den ledigheten. Från stadens sida sade man att om jag själv kan leta fram en avbytare så är det ok. Och så fick jag tag på Mats här i vår by, det var så det började. Mats var hos oss under min moderskapsledighet och efter det blev han så intresserad av avbytararbetet att han nu hållit på med det i över tio år."

LPA

Lantbruksföretagarnas pensionsanstalt
Norrskensvägen 6, 02100 Esbo
tfn (09) 43 511, www.lpa.fi